

Nadbiskup Juraj Posilović, život za Svetu Majku Crkvu i Hrvatsku Domovinu

Poštovane dame i gospodo, preuzvišeni oci biskupi,

sve Vas srdačno pozdravljam i drago mi je da smo se u ovako lijepom broju okupili.

Prenosim Vam pozdrave rektora Hrvatskog katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željka Tanjića.

Okupili smo se u spomen na hrvatskog svećenika, senjsko-modruškog biskupa i zagrebačkog nadbiskupa Jurja Posilovića.

Zašto baš danas 24. travnja 2014.?

Zato što je na današnji dan 24. travnja 1834. godine, dakle prije točno 180 godina, u Ivanić Gradu rođen Juraj Posilović, a evo za dva dana, 26. travnja, bit će 100 godina od dana kada je preminuo.

Iako Vam se na prvi pogled može učiniti kako je naslov ovog izlaganja: „Nadbiskup Juraj Posilović, Život za Svetu Majku Crkvu i Hrvatsku Domovinu“ više prigodnog karaktera, moram Vam skrenuti pozornost da je, dakako uz prigodan karakter, važno i konačno značajnije promišljati i vrednovati život i djelo nadbiskupa Posilovića. Stoga je ovaj naslov utemeljen na činjenicama, te usklađen s historiografskom metodologijom. Historiografiji je, u konačnici, imanentna istina, a na povjesničaru je da u nju pronikne. Na početku je dobro postaviti pitanje na koji način je nadbiskup Posilović vrednovan u dosadašnjoj hrvatskoj historiografiji? Smatram, premalo s obzirom na značaj koji zaslužuje. Razlog tome je da djela osobnosti poput nadbiskupa Posilovića, djela koja su sadržana i u naslovu ovog izlaganja jednostavno nisu bila uklopiva u koncept prve i druge jugoslavenske države.

Međutim, prošlo je 23 godine od proglašenja samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske, a da ovako značajna osobnost nije vrednovana. Očigledno je kako se Crkva u Hrvata opetovano trebala angažirati, te osnovati Hrvatsko katoličko sveučilište čime je stvoren okvir za znanstvena istraživanja i vrednovanja značajnih osobnosti iz hrvatske povijesti.

Stoga, konačno, moramo postaviti pitanje: „Tko je bio Juraj Posilović?“

Nakon smrti zagrebačkog nadbiskupa Josipa Mihalovića 1891. godine pune tri godine Zagrebačka nadbiskupija nije imala nadbiskupa. Stoga je vijest o imenovanju senjsko-

modruškog biskupa Jurja Posilovića zagrebačkim nadbiskupom primljena s oduševljenjem. Nije to bio jedini razlog izrazitog oduševljenja puka. Razlog je i što je do Posilovićeve imenovanja prošlo punih 65 godina, a da na stolici zagrebačkih biskupa nije bio Hrvat. I Posilović nije susprezao zadovoljstvo. Okupljenom mnoštvu je poručio sljedeće: „Vaš sam, Hrvat sam, Bogu i narodu svomu hoću da živim, vjeru djedova naših da propovijedam, slogu i jedinstvo svih rodoljuba da štitim“.

S vremenom se potvrdilo obećanje hrvatskom puku. Tko je prelat koji je okupljenom mnoštvu rekao: „Vaš sam, Hrvat sam, Bogu i narodu svomu hoću da služim“, te kako mu je izgledao životni put do toga trenutka? Podatke o Posilovićevoj mladosti crpimo iz njegovih autobiografskih zapisaka: „Rodio sam se u gradu Ivaniću, 24. travnja 1834., od roditelja bogoljubnih, ali siromašnih. Bio mi je otac čizmar...djece se rodilo devetero, no četvoro se samo odgojilo“.

Zarana je Posilović bio primjerom i starijima i mlađima. O tome nam svjedoči još jedan značajni Ivanićanin Gjuro Deželić. Deželić je mogao o tom svjedočiti jer se godinama u Ivaniću spominjala mlada misa Jurja Posilovića, pa se i on kao bogoslov pripremao za svoju prvu mladu misu uživljen u buduću svečanost u istoj onoj crkvi u kojoj je služio svoju prvu misu i Juraj Posilović na Veliku Gospu 1858. godine. I za sebe je priželjkivao ozračje kao opisano u *Katoličkom listu*: „Ispod vijenaca od hrastova lišća i cvijeća, između zelenog granja, stupa mladi misnik prvi put k žrtveniku Gospodnjem... U trenucima poslije mise naš narod drži mladomisnika za posve nedužna i Bogu mila kano anđela. Kamo sreće, da misnik uzdrži cvijet nedužnosti i da bude do kraja uzornim svetim svećenikom“.

Očekivanja s početka Posilovićeve svećeničkog života su se ispunila. Potvrđivao ih je životom uzornog studenta u Beču, znanstvenika, sveučilišnog profesora, prvog dekana Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, utemeljitelja Hrvatskog književnog društva Sv. Jeronima, urednika *Katoličkog lista*, obnovitelja Zagrebačke katedrale, zastupnika u Hrvatskom saboru, od 1876. godine biskupa senjsko-modruškog i konačno od 1894. do smrti 1914. godine zagrebačkog nadbiskupa.

Posilovićev životni put istodoban je s izuzetno teškim položajem u kojoj se nalazila Hrvatska. Posljednjih desetljeća 19. i prvog desetljeća 20. stoljeća Hrvatska je poradi teritorijalne razmrvljenosti i političke podijeljenosti u okviru Austro-Ugarske Monarhije mnogostruko trpjela. Prije svega, trpjela je siromaštvo. Trpjela je i u političkom kontekstu. Na čelu Hrvatske vlade je bio ban Khuen Héderváry koji je s manjinskim srpskim stanovništvom

vladao nad većinskim Hrvatima. I kao treće, bilo je to razdoblje narastajućeg liberalizma. Izuzetno složena problematika za čija su rješenja bili nadležni Beč kao državni centar, Budimpešta koja je temeljem Austro-ugarske nagodbe bila pretpostavljena Vladi u Zagrebu i Sveta Stolica koja se zauzimala obuzdati naglašeni liberalizam isticanjem kako su konkretna ljudska osoba, njezino dostojanstvo, zajamčena ljudska prava, solidarnost, načelo supsidijarnosti, sudioništvo i načelo zajedničkog dobra utemeljeniji od liberalistički shvaćenog egoističnog individualizma. Sveta Stolica je naglašavala kako država i javna vlast moraju skrbiti za zajedničko dobro. Država je pripomoćna služba, ustanova u čovjekovoj službi. Tek ako su osoba i obitelj u nepriličnoj situaciji, državna vlast opravdano posreduje, jer su pojedine obitelji dio države. Uglavnom, Sveta Stolica je 1891. Enciklikom Rerum Novarum, pape Lava XIII., formulirala temeljna načela katoličkog učenja o društvu po kojima je Crkva pozvana učiniti nešto za rješavanje socijalnih problema onih društvenih slojeva koji nisu mogli slijediti dinamiku razvoja kapitalističkih odnosa u gospodarstvu.

Navedenu problematiku je osjećala, kao i cijeli hrvatski narod, i hrvatska crkva. Radi toga je i bila ispražnjena stolica zagrebačkog nadbiskupa, a puk oduševljen Posilovićevim imenovanjem. Zbog složenih odnosa između Beča i Budimpešte, Hrvatska vlada - ovisna o mađarskim vlastodršcima, nastojala je na ispražnjena župnička, kanonička, profesorska i biskupska mjesta imenovati osobe spremne na suradnju. Budući da je među svećenstvom u Bansknoj Hrvatskoj bilo teško pronaći svećenika čiji bi politički profil odgovarao režimu, Franjo Josip je zagrebačkim nadbiskupom odlučio imenovati jednog od austrijskih biskupa, ali je u posljednji trenutak odluka promijenjena. Sukladno navedenim odnosima i problematici onodobne Hrvatske i sadržaj ovog izlaganja možemo uskladiti sa zbiljom koju je živio i nastojao ispraviti Juraj Posilović. Što je Juraj Posilović poduzimao u svezi s ugroženosti od siromaštva, društveno-političkim podjelama Hrvatske i pokušajem ateizacije hrvatskog društva?

Hrvatsku svakodnevicu obilježenu siromaštvom 1897. godine opisao je Izidor Kršnjavi: „U Slavoniji se mora mir održavati prilično jakim vojnim zalaganjem. Zatvori su puni i prepuni... U Zagorju vlada glad, koja se javno priznaje...“

O odnosu Jurja Posilovića prema potrebitima svjedočanstvo crpimo od suvremenika: „On je ne samo bio učen čovjek, nego je bio ljubezen i blag – napose prema sirotinji. Samo posljednjih nekoliko godina svoga života razdijelio je preko tri milijuna kruna – Što je imao sve je drugima razdijelio“. Na drugom mjestu i od drugog autora zapisano je: „Istom sada,

izlaze na javu one ogromne svote, što ih je plemeniti mecenat punom šakom dijelio, a da ljevica nije znala, što čini desnica. Preko tri i pol milijuna – razdijelio je preuz. Posilović kao nadbiskup zagrebački u dobrotvorne i prosvjetne svrhe. I kraj tog kraljevskog dara nije on učinio nijedne velike geste, nije rekao nijedne zvučne fraze – Ljubav se ne nadima“.

Nadbiskup Posilović nije zaboravljao ni rodni Ivanić. On je 1908., a povodom svog zlatomisničkog svećeničkog jubileja podmirio troškove za uređenje crkve, tako da je današnji svoj izgled župna crkva dobila početkom 20. stoljeća, zaslugom domaćeg sina, nadbiskupa Posilovića. Iz navedenog je jasno koliko je ljubio bližnje, koliko suosjećao.

Što je napravio za svoj hrvatski narod? Kakve primjere nam je ostavio u naslijeđe?

Mnogo ih je pa ću izdvojiti najznačajnije. Prvi je, kada je kao senjsko-modruški biskup 22. ožujka 1893. godine s dopuštenjem velikog pape Lava XIII. odredio kleru svoje biskupije „strogu dužnost uspostave službe Božje staroslavenskim jezikom“. Kakav je značaj imao taj čin? Unatoč protivljenju političkih vrhova Austro-Ugarske Monarhije uvođenju glagoljice, a zbog oslanjanja na interese talijanskog nacionalizma, papa Lav XIII. je ostao ustrajan u dodjeli povlastice koju je Sveta Stolica svojedobno dala hrvatskom narodu – a ne isključivo pojedinim crkvama na hrvatskom prostoru. Tako se pitanje opetovane uspostave glagoljice uz vjersko-crkveno obilježje pretvorilo i u nacionalno-političko pitanje. Bio je to instrumentarij koji je učvršćivao hrvatski identitet. U tom kontekstu trebamo promišljati i o odluci nadbiskupa Posilovića o uvođenju glagoljice na području biskupije kojoj je bio na čelu. Postupio je u skladu s odobrenjem Svete Stolice i na korist hrvatskog naroda. Kako su suvremenici isticali „uz Grgura Ninskog i Filipa Senjskoga vazda će se spominjati dok bude Hrvata i ime Jurja Posilovića“.

Nažalost, Posilovićeva imena nema u hrvatskoj historiografiji i ne samo historiografiji, u mjeri u kojoj bi ga trebao biti!

Dobro je promisliti i o odnosu Svete Stolice jer je, unatoč protivljenju političkih elita, navedenim postupcima ustala u obranu hrvatskog naroda. U skladu s navedenim u stanju smo zaključiti kako je Sveta Stolica imala posebno razumijevanje za nacionalizam onih naroda koji nisu imali vlastite države i koji su zbog toga u nacionalizmu, koji isključuje nacionalni ekskluzivizam, nalazili jedinu zaštitu svoje nacionalne individualnosti. Za spoznati Posilovićev udjel u rješavanju hrvatske društvene i političke svakodnevice potrebno je spomenuti i državnopravni okvir onodobne Hrvatske. Odnos prema hrvatskom etničkom i

nacionalnom prostoru riješen je Austro-ugarskom nagodbom iz 1867. te konačno Hrvatsko-ugarskom nagodbom iz 1868. godine.

Mađarski i austro-njemački liberali stvorili su i odlučno branili dualističko uređenje države. U takvom okviru je mađarska Liberalna stranka korak po korak nastojala realizirati ideju jedinstvene mađarske države, dovodeći pritom Bansku Hrvatsku u situaciju da postane tek jedna od pokrajina Velike Mađarske. U skladu s instrukcijama tako usmjerenih vlastodržaca iz Budimpešte i Hrvatska vlada s Khuenom na čelu je nastojala utjecati na hrvatsko društvo. Prije svega, Khuenov režim u Hrvatskoj, koji je ionako manjkavu Nagodbu često kršio čime je umanjivana i hrvatska autonomija, nastojao je otići korak dalje i pokušao provesti usklađivanje hrvatskog crkveno-političkog zakonodavstva sa zakonodavstvom u Ugarskoj. Dakako, takav je pokušaj protumačen kršenjem autonomije i u crkvenim poslovima. Mišljenje zagrebačkog nadbiskupa o prijedlogu crkveno-političke reforme bilo je jasno, a izraženo je u korizmenoj poslanici iz 1894. godine. Posilović je naglasio da takav prijedlog predstavlja opasnost i za Hrvatsku. Tom prigodom je pozvao svećenstvo da uskrati potporu političarima koji toleriraju liberalno crkveno-političko zakonodavstvo. Ugarski liberali nisu odustajali. Nastojali su nametnuti nekoliko liberalnih zakona poput interkonfesionalnog zakona koji bi regulirao pitanja kao što su sklapanje braka među pripadnicima različitih konfesija, pitanje vjerskog odgoja djece iz mješovitih brakova kao i način prijelaza iz jedne konfesije u drugu. Protukatolička politika Khuenovog režima dolazila je do izražaja i toleriranjem da Pravoslavna crkva razrješava mješovite brakove, odnosno brakove onih katolika koji su nakon katoličke ženidbe prelazili na pravoslavnu vjeroispovijest. Ovo je još jedan dokaz kako je Khuen punih 20 godina i liberalizam i manjinske Srbe koristio za svoje nasilno vladanje nad Hrvatskom. Khuen je stvorio model koji će se primjenjivati i kada odstupi. Uglavnom po tom modelu Hrvatska je 1918. godine, po prvi put, preusmjerena iz srednjoeuropskog civilizacijskog kruga u balkanski politički kontekst.

Situacija u svezi s uvođenjem građanskog braka kao i cijela liberalna crkveno-politička reforma ispravno je protumačena instrumentom za postupno uklanjanje katoličke vjere kao temeljne podloge hrvatstva tako da se ugrozi obitelj kao osnovna jedinica hrvatskog društva. Posilović je odlučio ne dopustiti ostvarenje takvih namjera. Na izborima za Hrvatski sabor 1897. godine, a na poticaj nadbiskupa Posilovića, svećenstvo se osobito angažiralo na strani obzoraško-domovinaške koalicije ili Udružene opozicije, koja je zbog toga i ostvarila izvrsne rezultate. Osvojila je trećinu zastupničkih mjesta.

Na tim izborima se Katolička crkva potvrdila ne samo kao društveno iznimno utjecajna institucija nego i kao respektabilna politička snaga s kojom su i hrvatske političke stranke i režim morali računati. Iz navedenog proizlazi da je Katolička crkva kao institucija imala pravo ući i u prostor politike. I ne samo to, ulazak Crkve u politiku je bila nužna u slučaju kada država – dakle svjetovna vlast – političkim sredstvima počne pokušavati rješavati pitanja koja se tiču isključivo Katoličke crkve. U velikoj mjeri je to djelo nadbiskupa Posilovića koji se do te mjere angažirao da je Khuenova vlada protestirala zbog nadbiskupovih aktivnosti.

Nadbiskup je u svojim nastojanjima imao potporu i isusovačkog reda. Upravo je Posilović odlučio za stalno dovesti isusovce u glavni grad Zagreb. Već kao senjsko-modruški biskup, a i kao zagrebački nadbiskup redovito je pozivao isusovce na vođenje pučkih misija i osobito duhovnih vježba svećenstvu, na kojima je i osobno sudjelovao. Time je pružao javnu potporu njihovom radu. Štitio ih je od izmišljenih prigovora liberalne i masonske javnosti. Ona je bila osobito glasna i ljutita na isusovce kada je Posilović svojim donacijama značajno doprinio gradnji isusovačkog samostana i bazilike Srca Isusova u Zagrebu 1902. godine. Od te godine isusovci opetovano borave u Zagrebu. Za spoznati koliko su liberali i masoni bili agresivni prema isusovcima i nadbiskupu Posiloviću dovoljno je prelistati jedne od njihovih novina *Slobodna misao – Glas hrvatskih i srpskih slobodnih mislilaca* i vidjeti tekstove s naslovima: „Slobodno zidarstvo“, „Poglavlja o ateizmu“, „Jedna reakcionarna sila“ (članak protiv isusovaca), „Loyola i njegov rad“, „Moral jezuita“. I u Hrvatskom saboru je zastupnik Stevan Vasin Popović 1899 godine rekao: „Ja dižem svoj glas i protiv uvođenja jezuita“. I nadbiskup i isusovci su živjeli u skladu s odlukom Pape Pia IX. iz 1875. godine kada je zbog sve agresivnije politike liberalizma i komunizma sav katolički svijet papa stavio pod zaštitu Presvetog Srca Isusova.

Nadbiskup se znao suprotstaviti kako liberalizmu tako i socijalizmu, ideologiji utemeljenoj na materijalističkom svjetonazoru. Iako je socijalistički pokret potkraj 19. stoljeća u Banskoj Hrvatskoj bio u povojima, ipak je sama njegova pojava i pokušaji širenja među obrtnike te posebno seljaštvo predstavljala mogućnost ateizacije hrvatskog društva. I tada tj. 1897. godine Posilović je poduzeo akciju oko osnivanja novina pod nazivom *Glas naroda – Kršćansko socijalno glasilo*. U njemu se isticalo kako se socijalno pitanje može rješavati samo unošenjem kršćanskih moralnih i etičkih načela. Sadržaj lista je usklađen s načelima enciklike *Rerum Novarum* na koja se u svojoj korizmenoj poslanici iz 1898. godine pozvao i zagrebački nadbiskup.

Bilo je to razdoblje kada su katolički pokreti u Europi i u Austro-Ugarskoj Monarhiji nastojali utjecati na boljitak svih društvenih slojeva posebno onih koji su na različite načine bili pogođeni razvojem kapitalističkog gospodarstva. Stoga je i u Hrvatskoj uz odobrenje i pokroviteljstvo nadbiskupa Posilovića od 3. do 5 rujna 1900. godine održan Hrvatski katolički kongres kao uvod u Hrvatski katolički pokret. O samom kongresu, u Supilovom *Novom listu* je napisano kako je okupljanje biskupa iz svih hrvatskih zemalja afirmacija ne samo katoličanstva nego i hrvatstva. U Zagreb je doputovalo 1 200 osoba, ako se uzme u obzir i značajna nazočnost stanovnika Zagreba, na kongresu je sudjelovalo 5 000 ljudi. Očigledno je kako je hrvatska politika potkraj 19. stoljeća, a nakon niza neuspjelih pokušaja da se hrvatsku državnost osigura bilo u Monarhiji, bilo izvan njezinog okvira, odlučila potražiti oslonac u Hrvatskoj Katoličkoj Crkvi i Svetoj Stolicu, tražeći od njih pomoć za izlaz iz izuzetno složene i teške situacije. Dobar primjer je reakcija na izjavu nadbiskupa Josipa Stadlera da mu je najpreča želja... da se Bosna i Hercegovina sjedini s materom zemljom. Stadlerova izjava je izazvala negodovanje bečkih i peštanskih vladajućih političkih krugova pa i upozorenja cara Franje Josipa. Vršio se i diplomatski pritisak na Svetu Stolicu da i ona opomene nadbiskupa, međutim bezuspješno. Vatikanski državni tajnik, kardinal Rampolla, nije ni pomišljao izići u susret austrougarskom zahtjevu. Štoviše, Stadlera je sa Strossmayerom, početkom listopada 1900. godine kada su predvodili hodočašće iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, primio i Sveti Otac koji je prilikom audijencije javno pohvalio Stadlerov rad u Bosni i Hercegovini.

I na kraju ovog izlaganja podsjećam na važnija problematska pitanja onodobne Hrvatske, pitanja koja je nastojao promijeniti ali i mijenjao Juraj Posilović: siromaštvo poradi kojeg dolazi do velikog iseljavanja hrvatskog puka, neriješen državno-pravni položaj hrvatskih zemalja, podložnost stranim centrima moći koji su većinskom hrvatskom narodu pretpostavili manjinske Srbe, odvajanje hrvatskog čovjeka od višestoljetne ukorijenjenosti u načela katoličkog učenja nametanjem liberalne ideje i prakse.

Jasno je kako promišljanje o onodobnoj problematici navodi na misao: što se promijenilo, je li se uopće promijenilo ili poprimilo samo drugačije obličje. Jesmo li i danas – unatoč tome što je prošlo više od 100 godina suočeni s istim ili sličnim problemima?

Odgovore na pitanja ostavljam svakom od Vas ponaosob – promišljajte o njima.

A ja ću za kraj istaknuti što baštujemo unatoč teškoćama kojima smo bili izloženi i tijekom Posilovićevog života i poslije njegove smrti.

Baštinimo vjernost Hrvata Svetoj Stolici i potporu Svete Stolice Hrvatima! Baštinimo i svete i angažirane hrvatske svećenike i biskupe koji su baš kao i nadbiskup Juraj Posilović bili suočeni, a i u ovim vremenima su suočeni, s brojnim izazovima u obrani Svete Majke Crkve i Hrvatske Domovine.

Hvala lijepa!